

Приложни изследвания
Applied Researches

КОНФЛИКТИТЕ МЕЖДУ ДЕЦАТА В ПРЕДУЧИЛИЩНА ГРУПА

Антоанета Първановска

Обединено детско заведение „Пролет“ – Оряхово

*Конфликтът сам по себе си не бива да ни плаши.
Той е неизбежен спътник на прогреса и промените.
Трябва да ни плаши неспособността за конструктивното му използване.
Майкъл Армстронг*

Детската градина все повече се оформя като микрообщество, в което подрастващите водят съвместен живот – общуват, играят, създават контакти и усвояват нравствени еталони на поведение. Едни от тях са доброжелателни, помагат на другарчетата си, уважават техните интереси, а други не зачитат желанията на останалите, шумно демонстрират своите претенции, налагат своето мнение и често създават конфликти.

Адаптацията към груповия живот изисква от детето да знае правата си и да ги отстоява, както и да се грижи за ненарушаване правата на другите, да развива умения за разрешаване на конфликти, да поема отговорност, да води конструктивен спор и да работи с другите в екип.

Разрешаването на конфликта е една от най-сложните форми на социални умения. В този процес на практика се съсредоточават всички придобити умения на личността – за анализ, оценка и разбиране на възникналата ситуация, за ефективно взаимодействие с други хора. Колкото и странно да е наглед, за конфликта между две деца или група съществуват едни и същи механизми и на развитие, и на причини на взаимодействие на страните, и на възможностите за неговото решаване.

Всеки конфликт по своята същност е уникален и чрез собствената си схема на развитие, а също и по поведението на участниците в него. Различни са и причините, водещи до процеса на противопоставяне на определените като „несъвместими“ интереси и цели. Необходимо е да се отчете фактът, че конфликтът като остър способ за разрешаване на значими противоречия, възникващи в процеса на взаимодействие, противопоставя участващите и поражда у тях негативни емоции и чувства, които те открито или скрито преживяват. Конфликтът може обаче да е конструктивна сила в човешките взаимоотношения. Съвместната дейност по разрешаването му може да води до по-добри отношения, може да служи за изграждане на нови планове, за удовлетворяване на повече интереси и потребности.

Децата трябва да разберат, че сътрудничеството дори и в трудни ситуации е винаги по-добро от противопоставянето. Важно е да се изгради у тях още в ранна възраст подход за поведение в конфликтна ситуация. На практика така ще се усвоят разнообразни форми на общуване – зачитане на човешкото достойнство, сътрудничество, по-голяма търпимост към различията. Съвременната педагогика и психология доказаха, че дейността и общуването са основните източници за развитие на личността. В предучилищна възраст посредством основните дейности се създават многообразни ситуации за общуване, развитие и възпитание.

Актуалността на проблема се обуславя от необходимостта да се повиши ефективността на възпитателно-образователния процес на новия етап от развитието на демократичното общество. Оптималната педагогическа организация на общуването е съществен фактор за социализиране на детската личност и предотвратяване на конфликтите. Истинското общуване е всъщност редуване на участниците и демонстриране на взаимно уважение към идеите и гледните точки на всеки. Именно чрез вслушването и обмислянето, децата постепенно се научават да разрешават конфликти по позитивен път, осъзнават силата на общуването и ролята му при осигуряване на спокойна и плодотворна заобикаляща среда.

Детските конфликти са временни и ситуативни и се пораждат от различни причини; зависят от игровия и нравствения опит на децата, свързани са с решаването на определени комуникативно-организационни задачи на дейността. За правилното решаване на конфликтите от особено значение е педагогическият опит на учителя. Именно учителят трябва да насочва децата към овладяване на практически умения за договаряне при спор, които да:

- улесняват общуването между децата във възникналите конфликтни ситуации;
- подпомагат осъществяването на добър психоклимат в групата;
- ориентират поведението на децата към алтруизма, изискващ по-голямо разбиране и грижа за другите.

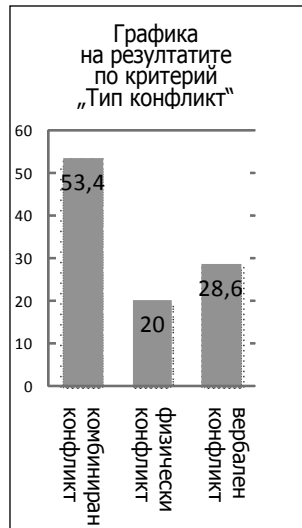
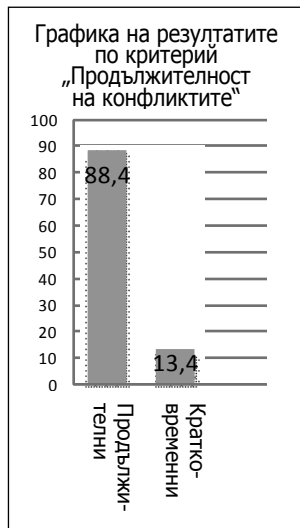
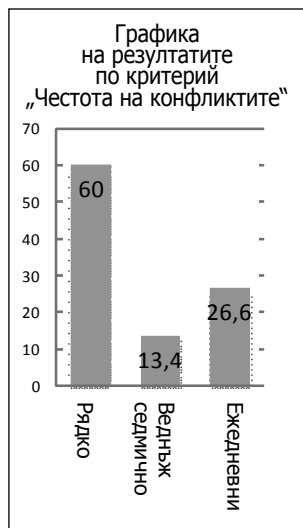
Развитието на способностите за разрешаване на конфликти при децата от предучилищна възраст е продължителен процес. От малки децата трябва да разбират, че не винаги може да се стигне до изход в конфликта, който да удовлетворява в еднаква степен всички замесени в него страни. Ние, учителите, трябва да засвидетелстваме готовността си за помощ и сътрудничество към децата, попаднали в конфликтна ситуация.

Целта на педагогическото ми изследване е да се констатира и анализира особеностите на конфликтите между децата в предучилищна група. За реализирането на тази цел бяха формулирани следните задачи:

- Да се установи типът на конфликтите между децата.
- Да се установи честотата на конфликтите.
- Да се установят причините, провокиращи конфликти.
- Да се набележат идеи за преодоляване на конфликтите.

– Предмет на настоящето изследване са отношенията между децата. Обект е социализацията на децата в групата.

Използваните методи са: педагогическо наблюдение, рисувателен тест, анкета с родители и учители, анкета-интервю с децата.

Богати емпирични данни се получиха от проведеното педагогическо наблюдение в различни моменти от дневния режим на децата в предучилищната група. Получените данни свидетелстват за неравномерно разпределение на типа, честотата и продължителността на възникналите конфликти между децата. По критерий *честота* на конфликтите най-голям процент – 60%, се пада на ежедневните конфликти, т.е. тези, които възникват непосредствено, спонтанно в общуването на децата в различни моменти от дневния режим. При възникналите веднъж седмично и при редки конфликти процентното отношение е близко и превес имат редките конфликти – 26,6%, за сметка на седмичните конфликти – 13,4%.

По критерий *продължителност* на конфликтите най-голям процент – 86,6%, отчитат кратковременните конфликти за сметка на продължителните конфликти, които са 13,4%. При определяне типа на конфликтите големият процент се пада на вербалните конфликти – 53,4%. Характерно за тях е, че акцентът пада върху изказа на децата. В групата се наблюдават, за съжаление макар и рядко, и физически – 20%, и комбинирани конфликти – 26,6%.

Анализът на резултатите от педагогическото наблюдение показва, че влизайки във взаимоотношения с връстниците си, отделното дете попада често в конфликтна ситуация. Като цяло за групата преобладаващи са вербалните, всекидневните и кратковременните конфликти, които бързо отшумяват и се забравят.

Най-много конфликти възникват в игровата дейност поради доминиращата роля на играта в предучилищна възраст. Конфликтите са свързани най-вече с процеса на игровото взаимодействие – те характеризират като цяло проявите на личността в процеса на игровата дейност, на игровото поведение и игровото общуване.

Прилагането на рисувателния тест на тема “Как изглеждам, когато съм ядосан” показва действителните му възможности за разкриване на някои фактори за детските конфликти, породени от неправилните подходи и взаимоотношения с връстници и възрастни. Детската рисунка се цени за нейната изразителност. Рисунката е психograma на детската душа, визуално-графична проекция на вътрешния свят. Рисувайки, малкият човек оформя портрета на своето вътрешно „Аз“. Ето защо рисувателният тест помогна за откриване взаимовръзката между емоционално-афектната същност на детето и изграждане на рисунката му.

В 6 (шест) рисунки децата нарисоваха себе си до своя дом и близките си, когато са ядосани. Данните показват, че там най-често възникват конфликтите и има нарушена контактност и емоционален комфорт в днешното българско семейство – самотността му и съответстващата защитна реакция – изолация и бягство. В голяма част от рисунките на децата се забелязва силното влияние на любими герои от детските приказки, детските филми и компютърните игри. Дори когато са ядосани или сърдити и обидени, децата си представят, че изглеждат като тях.

Това, което можем да направим като извод, е свързано с факта, че чрез езика на изобразителното изкуство децата по много естествен и непринуден начин ни показват богатата гама от чувства, мисли и емоции, изразени спонтанно в образи, отразяващи душевното им преживяване. Особеностите на нарисуваните образи отразяват и особеностите на детския образен свят и откриват за нас тънките и сложни аспекти на детската личност.

Анкетата с родителите е широко използван метод за педагогическо изследване. Актуалността на проблема за конфликтите при 6–7-годишните деца като фактор за възпитание се обуславя и от основните положения за мястото и ролята на семейството за формиране на личността. Именно в семейството се полагат основите на личността, а те в голяма степен определят по-нататъшния облик. Целта на използваната анкета бе да се получи информация за някои аспекти при възникването и преодоляването на конфликтите в семейната среда и отношението на родителите към тях.

На въпроса „Кои са според Вас причините за конфликти между децата“ болшинството от родителите – 55%, отговарят – заобикалящата среда. Прави впечатление, че малък процент – 20%, от родителите са на мнение – семейната среда. Това показва, че на родителите им липсва обективна оценка за ролята на семейството за изграждане на детската личност като такава, т.е. те не приемат

семејната среда като причина за пораждане на конфликтите между децата, а се пренасочват към училищната и заобикалящата среда, които сами по себе си носят известен негативизъм и конфликтност. Детето първо в семејството става свидетел на конфликти между родители и близки и по подражание приема за модел тяхното поведение на общување. Понякога дори самото то е жертва на домашно насилие от породен конфликт. По вѣпроса „Какви идеи имате за преодолявање на детските конфликти?“ са обособени някои преобладаващи мненія. Най-голям процент – 60%, обхваща становището да се ограничи достѣпът на децата до неподходящи телевизионни филми и програми, компјутѣрни игри, свѣрзани с бой, насилие, жестокост. Други идеи, които родителите предлагат, са „Лична заинтересованост от проблемите на детето, които водят до конфликти“ и „По-често общување на родителите с техните деца и споделяне на възникналите проблеми за разрешавање на конфликти“. Като превантивна мярка родителите предлагат повеќе семејни излети, спортни развлечения, посещения на куклен театѣр и детски шоу програми. Данните, получени от анкетата, показват, че в изследваните семејства има предпоставки, желанія, мотивация и готовност за общување с детето с цел хармоничното му развитие и осигуѣряването на психично здраве, социален и емоционален комфорт.

Актуалноста на проблема заинтригува всички учители от начален курс на училището. Те изразиха своето мненіе по темата в предложената анкета. На вѣпроса „Между кои деца възникват най-често конфликтите?“ у повеќе от 50% от анкетираните учители надделява мненіето, че при двойката „момче-момче“ възникват най-често конфликти и тя се явява като водеща. Друга двойка, посочена за възникване на конфликти, е „момче-момиче“ с близки процентни стойности до първата. Най-малѣк процент се пада на двойката „момиче-момче“. Някои учители устно дадоха примери в техните класове за възникнали конфликти и споделиха, че момчетата са водещи в конфликтните ситуации. Това е най-ярко изразено в трети и особено в четвѣрти клас. На вѣпроса „Кои са според Вас причините за конфликтите между децата?“ около 50% от анкетираните са посочили семејната среда, а друга част са посочили „заобикалящата среда“. Прави впечатление, че отговор „училищна среда“ много малко е посочван. Анкетираните не смятат училищната среда като причина за конфликтност, но не я изключват напѣлно. Те споделят мненіето за образователната и възпитателната роля на училището като институция и основната роля на учителя в целия образователен и възпитателен процес за изграждане на личността. И учителите, както и родителите смятат, че трябва да се засили родителският контрол към неподходящите телевизионни филми, шоу програми и компјутѣрни игри.

Необходимо е да се подбират филмите, които децата гледат, и те да бѣдат интересни и занимателни.

Анкетата-интервју, която се проведе с децата, е своеобразен вид оценѣчно

интервю за проучване на мнения и отношения по дадената тема. На въпроса „Знаеш ли какво означава думата „конфликт“?“ почти всички деца (13,4%) отговориха „Да“. По-голяма част от тях дори обясниха кога започва конфликтът. Интересен е следният отговор: „Конфликт има, когато ние се караме и обиждаме помежду си, когато понякога се удряме и крещим, когато не си отстъпваме играчките, но това не трябва да се случва“.

На въпроса „Когато някое дете те обиди с грозна дума, какво правиш?“ децата са дали разнообразни отговори. Прави впечатление следният: „Няма да му се сърдя, няма да го обиждам. Ще му кажа, че тази дума не е хубава и не трябва да я повтаря“. Около 50% от анкетираните изказват мнение, че ако това се случи в предучилищната група, ще съобщят на учителката за тяхното другарче, което говори грозни думи. Несъмнено те приемат авторитета на учителката като водещ за разрешаване на проблема. Около 30% от децата заявяват следното: „Ще го обидя със същата дума, за да разбере, че тази дума е много лоша“. Интересен е отговорът: „Ще му кажа, че така не се постъпва, не се говорят такива думи, а само вълшебни“.

На въпроса „Ако някое дете те удари, ти как постъпваш?“ от получените отговори се оформят две големи групи, като превес, за съжаление, има първата група от деца, която споделя, че ще ударят детето, както то е постъпило с тях. Втората група споделя следното: „Няма да го удрям, казвам му, че това не трябва да се случва. Децата не трябва да се бият, а да играят заедно“. Проучването на конфликтите при 6–7-годишните деца и анализът на получените резултати дадоха основание да стигна до следните изводи:

1. Телевизията, филмите, компютърните игри са фактор за нарастване на детските конфликти.

Детето зрител е емоционално податливо и уязвимо на психоманипулациите от екрана, затова колективните усилия на учители и родители трябва да включват детската енергия в разнообразна дейност. „Телевизионният синдром“ трябва да бъде заменен с художествена литература, изобразително изкуство, музика.

2. Родителите трябва да насочват децата към избор на предавания по телевизията, да разговарят и споделят с децата за всичко видяно от телевизионния и компютърния екран. Днешното българско дете страда от дефицит на емоционално общуване с родителите си. Необходимо е да се изградят отношения на разбирателство и взаимно доверие.

3. Учителите трябва да включват повече педагогически дейности за повишаване на индивидуалния статус на всяко дете в групата за постигане на емоционален комфорт и удовлетвореност, спокойна и дружелюбна среда в групата.

4. Семейните отношения и физическото наказание са фактор за активизиране на конфликтните ситуации и агресивно поведение. Прекалено авторитарният стил на общуване силно травмира детето. Унижението и оскърблени-

нието, които детето е получило у дома, рикошират впоследствие в детската група.

5. Играта е доминираща дейност в живота на децата от предучилищна възраст. В играта децата подражават на своите любими телевизионни и компютърни герои и на тяхното агресивно поведение.

Най-крехки в емоционално отношение са децата от предучилищна възраст. Те изцяло са подчинени на емоциите и затова е важно преди всичко семейството и след него детската градина да поражда, съхраняват и стимулират положителни изживявания, да контролират и редуцират конфликтите при децата.

Доброто душевно състояние е основа за формиране на познавателен интерес, положителни качества и способности, усвояване на знания, умения и навици и осъзнаване на ценности. Обратното, нарушеният емоционален комфорт, породен от отрицателни изживявания и стресови ситуации, оформя детето като конфликтно с всичките произтичащи последици от това.

Детският учител трябва да създава емоционален комфорт на всяко дете и поле за лична изява. Трябва да се интересува от преживяванията на децата, да укрепва самочувствието и да повишава инициативността им. Трябва да поощрява сътрудничеството между децата и миролюбивото поведение в игровата и другите дейности, да използва възможностите за повече смях, веселие, развлечение в живота им.

ЛИТЕРАТУРА

- Ангелова, С. (2000). *Възпитаване на хуманни чувства у децата в процеса на общуване с възрастни и връстници. Дом, дете, детска градина*, 5.
- Абрашева, М. (2001). *Поведение и конфликти. Предучилищно възпитание*, 9.
- Богданова, Н. (1995). *Решаване на конфликти в детската градина. Дом, дете, детска градина*, 5.
- Галтунг, Й. (2002). *Разрешаване на конфликта*. София: Сиела.
- Милева, Б. (2002). *Психограма на детската рисунка. Предучилищно възпитание*, 8.

Antoaneta Parvanovska

✉ Kindergarten „Prolet“
3300 Oryahovo, Bulgaria
e-mail: bbbti74@yahoo.com